

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПАКИСТАН НА 2022-2026 РР.

В.О. Паливода, головний консультант відділу нових викликів
центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

У січні 2022 р. в Ісламській Республіці Пакистан оприлюднена Стратегія національної безпеки¹. Документ містить аналіз безпекової ситуації у самому Пакистані та навколо нього.

Висновки

1. В умовах складної соціально-економічної ситуації та регулярного загострення безпекових проблем Стратегія національної безпеки Пакистану є відповіддю правлячої партії «Рух за справедливість» на звинувачення опозиції у некомпетентності уряду та відсутності довгострокового планування розвитку країни.

2. Правляча партія «Рух за справедливість» на чолі з Імраном Ханом прагне закріпити свою новаторську роль у політичній історії Пакистану і створити процедуру, яка в перспективі «переживе» нинішній уряд.

Основні положення Стратегії

14 січня 2022 р. в Ісламській Республіці Пакистан була оприлюднена Стратегія національної безпеки (далі – Стратегія), яка стала **першим в історії цієї країни** програмним документом у безпековій сфері.

Робота над проектом Стратегії тривала з 2014 р. Оприлюднений текст (на 48 аркушах) є лише частиною урядового документа. Закрита частина майже такого ж обсягу.

У вступному слові прем'єр-міністра Пакистану І. Хана зазначено, що Стратегія ґрунтується на баченні влади, яка вважає, що безпека країни залежить від безпеки її громадян. Такий громадянорічний підхід ставить в основу національну згуртованість і процвітання народу, гарантуючи при цьому основні права та соціальну справедливість без дискримінації. Усвідомлення тісного взаємозв'язку між економічною, людською та традиційною безпекою є вкрай важливим фактором для

¹ Документ має назву «National Security Policy of Pakistan 2022-2026», проте за формою та змістом він є класичною стратегією, подібною до тих, які приймаються в інших країнах.

довгострокового розвитку Пакистану.

Стратегія констатує, що поява кількох центрів економічної та військової сили і рух до багатопольярного світу є ключовими ознаками сучасного глобального ландшафту. Розташування Пакистану на перехресті цивілізацій надає йому **унікальні переваги у регіональній та глобальній конкуренції**, особливо як центру об'єднання важливих економічних і багатих ресурсами регіонів.

Ключовою для Стратегії є ідея щодо необхідності концентрації зусиль із забезпечення національної безпеки, результати яких невдовзі будуть помітні пересічному громадянину Пакистану. Закликаючи відмовитися від традиційного протиставлення «гармат та масла»², автори документа запевняють, що комплексне сприйняття проблем безпеки у кінцевому результаті націлене на підвищення загального добробуту населення країни, а не на досягнення абстрактних геополітичних цілей.

Такі заяви покликані заспокоїти громадську думку в умовах високої інфляції (особливо, продовольчої), зростання безробіття, загрози нових локдаунів і дефіциту товарів, який періодично виникає у країні.

Пакистан у системі міжнародних відносин

Головною проблемою визначено **Кашмірський конфлікт**, який триває з 1947 р. Пакистан звинувачує Індію в окупації цього регіону, порушенні прав людини та здійсненні актів геноциду. Ісламабад має намір надавати дипломатичну, політичну та юридичну підтримку народу Кашміру, доки він не реалізує свого права на самовизначення, гарантованого міжнародним співтовариством, відповідно до резолюцій Ради безпеки ООН.

Водночас Пакистан висловлюється за поліпшення відносин з **Індією**, що буде можливим у разі справедливого і мирного вирішення Кашмірського конфлікту. Однак, як відзначено у Стратегії, наразі у Ісламабаду глибоке занепокоєння викликають такі явища, як державна політика Індії, заснована на ідеології хіндутви³, загроза військових авантур на східному прикордонні, нарощування озброєнь, включно зі зброєю масового ураження та постійне поширення дезінформації, спрямованої проти Пакистану.

У Стратегії задекларовано, що Пакистан залишається відданим справі сприяння і підтримки миру та стабільності в **Афганістані** у тісній співпраці з міжнародним співтовариством шляхом вирішення економічних, гуманітарних питань та безпекових проблем. Ключовим фактором підтримки Ісламабадом миру у цій країні є потенціал Афганістану як «шлюзу» для економічного зв'язку з державами Центральної Азії.

Незважаючи на те, що рух Талібан прийшов до влади в Афганістані за допомогою Пакистану (передусім, його Міжвідомчої розвідки), останнім часом мало місце загострення відносин між двома сусідніми країнами. Афганістан виступає проти будівництва прикордонних загороджень у провінції Белуджистан вздовж так званої лінії Дюранда (2670 км), що розділить пуштунські племена, які проживають по

² «Гармати замість масла» – крилатий вислів, символ мілітаристської політики державної влади, яка занепокоєна підготовкою до війни, а не турботою про добробут народу.

³ Хіндутва – численний рух, прибічники якого проповідують індуїстський націоналізм. За деякими даними, спирається на підтримку 35-40 % населення Індії.

обидва боки цієї лінії. Начальник розвідувального управління Талібану Башир публічно заявив, що Кабул «радітиме війні з Пакистаном, ніби це війна з Ізраїлем». У свою чергу заступник міністра інформації Афганістану Забіхулла Муджахід назвав державну систему Пакистану «чужою та ворожою ісламу». Натомість в Ісламабаді стали стверджувати, що «натхненні перемогою над США афганські таліби стали чинити опір центральній пакистанській владі», а місцева філія руху, що активізувалася, нібито ставить перед собою завдання «реформувати» Пакистан на зразок Ісламського Емірату Афганістан. За висновками експертів, відбулася зміна вектора: замість прогнозованої експансії Талібану на північ, у бік Центральної Азії, ця організація зосередилась на Пакистані.

Двосторонні відносини Пакистану з **Китаєм** обумовлені спільними інтересами та взаєморозумінням і продовжують розширюватися на основі довіри та стратегічного зближення. Пакистан продовжуватиме зміцнювати ці відносини в усіх сферах. Китайсько-пакистанський економічний коридор⁴ згаданий у Стратегії як проєкт національного значення, який визначає регіональну політику та дає потенціал для економічного зростання, зниження бідності та зміцнення регіональних зв'язків.

Прем'єр-міністр Пакистану І. Хан, який у лютому 2022 р. відвідав Пекін для участі у церемонії відкриття Олімпійських ігор, намагався переконати китайських бізнесменів інвестувати в його країну (насамперед, у Китайсько-пакистанський економічний коридор та розвиток порту Гвадар). Проте цьому наразі перешкоджає активізація діяльності сепаратистів у провінції Белуджистан, які здійснювали напади на об'єкти, що споруджуються китайцями, і навіть вбили кількох робітників. Як видно з висловлювань міністра закордонних справ КНР Ван І, Пекін доки що не збирається брати на себе значну роль в афганських справах і виступати посередником у конфлікті між Ісламабадом і Кабулом. Для Китаю важливо, щоб бойовики не нападали на Сіньцзян-Уйгурський автономний район і не шкодили Новому Шовковому шляху⁵.

Стосовно відносин з **Іраном** у Стратегії заявлено, що обидві країни мають спільні інтереси у сфері прикордонного контролю, миру та стабільності у регіоні, для чого передбачено поліпшення обміну розвідувальними даними.

У ході зустрічі 14 лютого 2022 р. керівників МВС Пакистану та Ірану сторони домовилися про збільшення кількості прикордонних переходів та завершення робіт щодо облаштування спільного кордону. Глава МВС Ірану засудив нещодавні терористичні теракти в Пакистані та заявив, що його країна розглядає терористичну атаку на Пакистан як напад на Іран. Крім того, офіційний Тегеран висловив підтримку позиції Ісламабаду у вирішенні Кашмірського конфлікту.

Близький Схід і Західна Азія у Стратегії виділені, як регіон, з яким склалися історичні зв'язки через релігійну взаємодію (особливо, із **Саудівською Аравією**). У **державках Перської затоки** працюють і проживають мільйони пакистанців, і звідти надходять важливі іноземні інвестиції та значні грошові перекази. Висловлено підтримку **Палестині** щодо створення власної державності, відповідно до рішення ООН та Організації ісламського співробітництва. Пакистан буде прагнути до

⁴ КПЕК – декілька інфраструктурних проєктів, які реалізує КНР у Пакистані. Спершу їхня вартість оцінювалася у 46 млрд доларів, але до 2020 р. виросла до 62 млрд доларів.

⁵ Новий Шовковий шлях (Євразійський сухопутний міст) – транспортний маршрут для переміщення залізничних вантажів і пасажирів суходелом від промислових центрів Китаю до Європи.

подальшого поліпшення двосторонніх економічних зв'язків і оборонного співробітництва з **Туреччиною**.

Пакистан вважає подальше співробітництво зі **Сполученими Штатами Америки** вирішальним для регіонального миру та стабільності, проте не підтримує так званої «табірної політики» (тобто, не ставатиме частиною геополітичних блоків на чолі із США). Ісламабад буде прагнути розширити партнерство із США за вузькі межі боротьби з тероризмом і шукатиме напрямки зближення у сферах торгівлі, інвестицій, зв'язку, енергетики та розвідки.

11 лютого 2022 р. міністр закордонних справ Пакистану Шах Мехмуд Куреші, прокоментував нещодавню заяву прем'єр-міністра І. Хана про те, що Сполучені Штати завжди використовували Пакистан у своїх цілях. За словами дипломата, «кожного разу, коли ми були потрібні США, вони встановлювали відносини, і Пакистан ставав прифронтвою державою, а потім кидали і накладали на нас санкції, коли їхньої мети було досягнуто». Водночас, як наголосив Ш.М. Куреші, слова глави уряду стосувалися історичного минулого. Він додав, що нині Ісламабад має добрі відносини з Вашингтоном і обов'язково підтримуватимемо їх у майбутньому.

У Стратегії зазначається, що відносини Пакистану з **Великою Британією** ґрунтуються на взаємних економічних і стратегічних інтересах, а також на наявності численної діаспори⁶. Ісламабад у подальшому буде зміцнювати ці відносини, зважаючи на нові економічні та торговельні ініціативи після Brexit.

Пакистан прагне переосмислити своє партнерство з **Росією** в енергетичній сфері, оборонному співробітництві та інвестиціях. Відносини вже демонструють позитивну динаміку, і Пакистан продовжить максимізувати взаємні вигоди. Росія також є важливим партнером у досягненні спільних цілей миру та стабільності в Афганістані.

23-24 лютого 2022 р. відбувся візит до Росії (вперше за 23 роки) прем'єр-міністра Пакистану І. Хана Під час переговорів з керівництвом РФ він обговорив, зокрема, питання оборонного співробітництва, будівництва газопроводу «Пакистанський потік»⁷ та ситуація в Афганістані.

Крім того, у Стратегії акцентується інтерес до країн Центральної Азії, Африки, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Латинської Америки та до Австралії. Раніше у Пакистані були прийняті такі ініціативи, як «Vision Central Asia» і «Engage Africa», що відображають наміри та зусилля Ісламабаду вийти на ринки цих регіонів.

⁶ За даними останнього перепису 2011 р., 1,17 млн жителів Великої Британії класифікували себе як пакистанці, що складає майже 1,8 % населення країни.

⁷ «Пакистанський потік» – запланований для будівництва газопровід на території Пакистану, від порту Карачі до м. Лахор. Протяжність 1,1 тис. км. Проектована потужність – 12,4 млрд. кубометрів на рік. Вартість 2-2,5 млрд. доларів. Передбачає постачання регазифікованого зрідженого природного газу та прийом газу зі ще не збудованого газопроводу «Туркменістан – Афганістан – Пакистан – Індія».

Додаток 1

Структура Стратегії національної безпеки Ісламської Республіки Пакистан

Структурно документ складається з 8 розділів:

у розділі I обґрунтовується необхідність розробки Стратегії, пояснюється процес формування політики національної безпеки, передбачається щорічний перегляд Стратегії та внесення до неї змін, залежно від обставин (у разі виникнення надзвичайних ситуацій чи зміни політичних пріоритетів);

у розділі II викладені концептуальні елементи системи національної безпеки, наводяться принципи імплементації Стратегії;

у розділі III «Національна згуртованість» розглядається проблема збереження ідеології та культури, забезпечення єдності та стабільності, орієнтування державної служби на краще забезпечення потреб громадян та переходу на електронне врядування;

розділ IV «Забезпечення економічного майбутнього» зосереджується на економічній безпеці (зокрема, на питаннях енергетики, глобальних людських ресурсів та новітніх технологій);

розділ V «Оборона та територіальна цілісність» містить керівні принципи щодо політики у цій сфері (зокрема, космічної та кібербезпеки) та порушує питання про гібридні загрози Пакистану;

у розділі VI «Внутрішня безпека» розглядаються проблеми тероризму, насильницького націоналізму, екстремізму, релігійної нетерпимості та організованої злочинності;

у розділі VII «Зовнішня політика у мінливому світі» оцінюються глобальні зміни, ключові двосторонні та багатосторонні відносини Пакистану із зарубіжними країнами;

розділ VIII «Людський вимір безпеки» розглядає питання народонаселення та міграції, доступності та ефективності системи охорони здоров'я, змін клімату та доступності водних ресурсів, продовольчої безпеки та гендерної рівності (для позначення цієї проблеми використовується нетиповий термін «gender security»).